

Η συγγραφέας μιλά για το βιβλίο της με θέμα τους Βαλκανικούς Πολέμους και την «Ιστορία από τα κάτω»

Με την εμπειρία και το βίωμα των Βαλκανικών Πολέμων καταπιάνεται στο βιβλίο της «Βαλκανικοί Πόλεμοι 1912-1913», εκδόσεις Πατάκη, η Ελένη Κ. Δημητρίου. Η συγγραφέας μιλά στον «Ε.Τ.» για την έρευνά της.

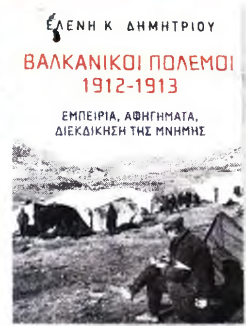
Ποια ήταν η αφορμή της μελέτης «Βαλκανικοί Πόλεμοι 1912-1913»;

Αφορμή της ενασχόλησής με το συγκεκριμένο θέμα αποτέλεσε ένα συνέδριο του ΓΕΣ/ΔΙΣ το 2012 για την εκατονταετηρίδα των Βαλκανικών Πολέμων. Η «Ιστορία από τα κάτω», δηλαδή ο τρόπος που τα άτομα βιώνουν και αποτυπώνουν ιστοριογραφικά τα ιστορικά γεγονότα, υπήρξε το αντικείμενο και της διδακτορικής μου διατριβής για τον ελληνοϊταλικό πόλεμο μέσα από τα ημερολόγια των Ελλήνων στρατιωτών (Αθήνα 2010, Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων).

Ποια είναι η σημασία του υπότιτλου «Εμπειρία, αφηγήματα, διεκδίκηση της μνήμης»;

Η εμπειρία, το βίωμα των Βαλκανικών Πολέμων παρουσιάζει μεγάλες διαφοροποιήσεις, ανάλογα με την ιδιότητα και τη θέση των υποκειμένων. Αλλη είναι η εμπειρία του σολιά στην πρώτη γραμμή, του πολιορκητή του Μπιζανίου, της εθελόντριας νοσοκόμας, του υψηλόβαθμου αξιωματικού, του άμαχου πολίτη κ.λπ.

Αλλά ακόμα και τα κοινά βιώματα, όταν γίνονται αφηγήσεις, διαφοροποιούνται σημαντικά, ανάλογα με την ψυχολογία και το μορφωτικό επίπεδο, την αντιληπτικότητα, το αφηγηματικό ταλέντο του υποκειμένου κ.λπ. Τέλος, στις αναδρομικές, κυρίως, μαρτυρίες παρατηρήθηκε ότι η μνήμη των πολέμων του 1912-13 αλλοιώθηκε και εργαλειοποιήθηκε για να υπηρετήσει σκοπούς της προπαγάνδας του Εθνικού Διχα-

ΕΛΕΝΗ Κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Οι μνήμες στο εργαστήριο του ιστορικού

ΕΛΠΙΔΟΦΟΡΟΣ ΙΝΤΖΕΜΠΕΛΗΣ

σμού, γεγονός που αντανάκλα το βάθος, τις προεκτάσεις και τη διάρκεια του διχασμού της ελληνικής κοινωνίας. Στο βιβλίο λοιπόν, ενώ σε πρώτο επίπεδο γίνεται μια γραμμική αφήγηση των πολέμων, παρουσιάζονται ταυτόχρονα: α) μια μεγάλη ποικιλία βιωμάτων του πολέμου, β) οι διαφορετικές εκδοχές των αφηγήσεων για το ίδιο γεγονός και γ) οι ιστοριογραφικές μάχες που δόθηκαν για την ιδεολογική επικρασία καθεμιάς από τις δύο πλευρές του Διχασμού.

Η Ελλάδα με τους Βαλκανικούς Πολέμους διπλασίασε την έκταση και τον πληθυσμό της. Πώς αντιμετώπισε αυτό το γεγονός;
Οι νίκες προκάλεσαν μεγάλη ικανο-

ποίηση. Η πολεμική που μικροπολιτικά άσκησε ο αντιπολιτευόμενος Τύπος εναντίον του Βενιζέλου, για την αδυναμία ενσωμάτωσης στο ελληνικό κράτος όλων των απελευθερωμένων ελληνικών πληθυσμών, δεν βρήκε ακροατήριο στους εξαντλημένους μαχητές και στις οικογένειές τους, που πρόθυμα αποδέχθηκαν τους συμβιβασμούς της ειρήνης και πανηγύρισαν γι' αυτήν. Παράλληλα, οι νίκες τόνωσαν την εθνική αυτοπεποίθηση και δημιούργησαν υπεραισιοδοξία, αλλά και αλαζονεία. Ο μιλιταρισμός ενισχύθηκε, ώστε νικημένοι αλλά και νικητές να αντιμετωπίζουν τη Συνθήκη του Βουκουρεστίου ως μεταβατικό στάδιο, ανάπαυλα για την προετοιμασία μελλοντικών πολέμων. Το βλέμμα των Ελλήνων παρέμεινε στραμμένο στην Πόλη και στην οριστική αποκατάσταση του ελληνικού έθνους.

Οι μαρτυρίες που υπάρχουν μέσα στο βιβλίο μας δίνουν μια εικόνα εκείνης της περιόδου. Γιατί τις τελευταίες δεκαετίες οι μαρτυρίες παίζουν

σημαντικό ρόλο στα βιβλία της Ιστορίας;

Ο αναβαθμισμένος ρόλος της προσωπικής μαρτυρίας οφείλεται σε ένα πλήθος αξιολογικών μετατοπίσεων που έλαβαν χώρα τον τελευταίο αιώνα. Πρώτη η νεωτερική λογοτεχνία έπαψε να ενδιαφέρεται για τους ήρωες-διαμορφωτές της Ιστορίας και εστίασε στα πρόσωπα της καθημερινότητας. Η μείωση του αναλαβητισμού διέυρνε το πλήθος των ανθρώπων που μπορούσαν να αφηγηθούν τη ζωή τους και προκάλεσε μια μορφή εκδημοκρατισμού των πρακτικών της γραφής. Η πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού και η κατάρρευση των μεγάλων ερμηνευτικών σχημάτων της θεωρίας έδωσαν φωνή σε έναν σημαντικό αριθμό αποκλεισμένων από τη μνήμη ανθρώπων, που μέχρι τότε λογοκρίνονταν. Οι απωθημένες μνήμες διεκδίκησαν το χώρο τους και οι προσωπικές μαρτυρίες, γραπτές και προφορικές, πολλαπλασιάστηκαν. Με τις νέες προσεγγίσεις στη σχέση βιογραφίας και Ιστορίας, η αυτοβιογραφική γραφή έπαψε να

ΟΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ

Διαβάζουν οι Έλληνες ιστορικά βιβλία;

Υπάρχει, νομίζω, μια σταθερή αλλά περιορισμένη βάση ανθρώπων με πνευματικά ενδιαφέροντα και ιστορικές ανησυχίες, που κάπως διευρύνθηκε τελευταία με τους επετειακούς εορτασμούς και τις διεθνείς γεωπολιτικές ανακατατάξεις, που προκαλούν ανασφάλεια. Εξάλλο, ο μεγαλύτερος εαυτός κάθε βιβλίου είναι η ελαχιστοποίηση του ελεύθερου χρόνου, αλλά και εξαιτίας του ανταγωνιστικού ως προς την ανταγωνιστική διαδικασία ρόλου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.

αντιμετωπίζεται ως μια κυρίως ναρσιστική αποτύπωση και θεωρήθηκε «καρφός της διαλεκτικής ανάμεσα στο ατομικό πεπρωμένο και το πεπρωμένο μιας συλλογικότητας», πεδίο συνάντησης του υποκειμένου με το αντικείμενο. Ετσι, οι μνήμες των ανθρώπων θεωρήθηκαν ένα ακόμα αξιοποιήσιμο στοιχείο στο εργαστήριο του ιστορικού.

Υπήρξαν στοιχεία της έρευνάς σας που περιείχαν το στοιχείο της έκπληξης;

Η πρώτη έκπληξη στη μελέτη των πηγών προέκυψε από τη διαπίστωση πως οι αναδρομικές αφηγήσεις απέκλιναν μεταξύ τους στην αποτίμηση των ένδοξων πολεμικών αγώνων. Στη συνέχεια, οι πηγές επιβεβαίωσαν πως ο Διχασμός υπήρξε η αιτία της εξαφάνισης και καταστροφής πολύτιμων στρατιωτικών εγγράφων και αρχείων των πολεμικών επιχειρήσεων, γεγονός που επέτρεπε αυτού του είδους τις αξιολογικές αποκλίσεις. Μια σημαντική παρέμβαση σε κρατικά αρχεία αφορούσε την καταστροφή των αρχείων του ναυτικού αγώνα στην περίοδο του Διχασμού. Ενδεικτική επίσης της πρόθεσης να ελεγχθεί η συλλογική μνήμη είναι η καταστροφή και αναθεώρηση του πρώτου τόμου της Ιστορίας των Βαλκανικών Πολέμων στα χρόνια της δικτατορίας του Μεταξά, ώστε να παρουσιάσει κάτω από ένα εντελώς διαφορετικό πρίσμα τον αρχιστράτηγο, το επιτελείο του και το ρόλο τους στα γεγονότα. Εν τέλει, η έρευνα φωτίσε περαιτέρω αρκετές πτυχές των πολέμων, όπως είναι η δράση των εθελόντων σαματών, η αποτίμηση της γυναικείας κινητοποίησης από την αστική κοινωνία της εποχής, η ιδιαίτερη ιστορία της Πέμπτης Μεραρχίας, η υγειονομική υπηρεσία για τους στρατιώτες της πρώτης γραμμής κ.λπ. ■